

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD	1 RHAGFYR 2015
TEITL	CYNNYRCH ARCHWILIO MEWNOL
PWRPAS YR ADRODDIAD	AMLINELLU GWAITH ARCHWILIO MEWNOL AM Y CYFNOD HYD AT 31 HYDREF 2015
AWDUR	LUNED FÔN JONES - RHEOLWR ARCHWILIO
GWEITHREDIAD	DERBYN YR ADRODDIAD, SYLWEBU AR Y CYNNWYS A CHEFNOGI'R ARGYMHELLION SYDD EISOES WEDI'U CYFLWYNO I'R GWASANAETHAU PERTHNASOL ER GWEITHREDIAD

1. CYFLWYNIAD

1.1 Mae'r adroddiad yma yn crynhoi gwaith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod o 14 Medi 2015 hyd at 31 Hydref 2015.

2. GWAITH A GWBLHAWYD YN Y CYFNOD

2.1 Cwblhawyd y gwaith canlynol yn y cyfnod hyd at 31 Hydref 2015:

Disgrifiad	Nifer
Adroddiadau am Archwiliadau o'r Cynllun Gweithredol	6
Archwiliadau Dilyniant	1
Archwiliad Ymatebol	1

Ceir manylion pellach ar y gwaith yma yng nghorff yr adroddiad hwn ac yn yr atodiadau amgaeedig.

2.2 Adroddiadau Archwilio

2.2.1 Mae'r tabl canlynol yn gosod allan yr archwiliadau o'r cynllun a gwblhawyd yn y cyfnod hyd at 31 Hydref 2015, gan ddangos y categori barn perthnasol a chyfeiriad i'r atodiad perthnasol.

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	BARN	ATODIAD
Ysgolion – Llywodraethu	Addysg	Ysgolion	B	Atodiad 1
Canolfan Hamdden Plas Ffrancon	Economi a Chymuned	Hamdden	C	Atodiad 2
Canolfan Hamdden Glaslyn	Economi a Chymuned	Hamdden	B	Atodiad 3
Canolfan Hamdden Penllyn	Economi a Chymuned	Hamdden	B	Atodiad 4
Cefn Rodyn, Dolgellau	Oedolion, lechyd a Llesiant	Preswyl a Dydd	C	Atodiad 5
Trafnidiaeth Gyhoeddus	Rheoleiddio	Trafnidiaeth a Gofal Stryd	C	Atodiad 6

2.2.2 Mae categorïau barn yr adroddiadau yn datgan y canlynol:

Barn "A" Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.

Barn "B" Mae rheolaethau mewn lle, a gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol gan fod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau.

Barn "C" Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth.

Barn "CH" Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan nad oes rheolaethau derbynol yn bodoli, a darganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth hyn.

2.3 Archwiliadau Dilyniant

2.3.1 Mae'r tabl isod yn crynhoi'r dilyniant a gwblhawyd yn ystod y cyfnod:

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	BARN DILYNIANT
Taliadau Uniongyrchol	Oedolion, lechyd a Llesiant	Oedolion	Derbynol

2.3.2 Gosodir gwaith dilyniant mewn un o bedwar categori:

Rhagorol - pob un o'r argymhellion wedi ei gweithredu yn unol â'r disgwyl.

Derbyniol - y rhan fwyaf o'r argymhellion, gan gynnwys y mwyafrif o'r argymhellion "hanfodol", wedi eu gweithredu yn ôl y disgwyl.

Anfoddhaol - nifer o'r argymhellion heb eu gweithredu.

Annerbyniol - y mwyafrif o'r argymhellion (gan gynnwys argymhellion pwysig) heb ei gweithredu, a dim tystiolaeth o ymdrech i wella rheolaeth fewnol.

2.3.3 Mae'r rhestr isod yn dangos yr Adroddiadau Barn 'C' neu 'CH' a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio fel atodiadau i'r adroddiadau chwarterol, lle nad yw'r adroddiad dilyniant wedi'i gyflwyno i'r Pwyllgor eto. Mae'r rhestr yn dangos y dyddiad sy'n darged cwblhau pob un o'r archwiliadau dilyniant hyn:

Targed Cwblhau: Chwarter yn diweddu 31 Rhagfyr 2015

System Swyddi – Diogelwch a Chywirdeb

TG – Trefniadau Wrth Gefn a Pharhad Gwasanaeth

Taliadau Cymorth Cyntaf

Targed Cwblhau: Chwarter yn diweddu 31 Mawrth 2016

Iechyd Diogelwch – Gweithio'n Unig

Cynllun Datblygu Amgueddfa ac Oriel Gwynedd

Costau Teithio Gweithwyr Gofal Cymunedol

Targed Cwblhau: Chwarter yn diweddu 30 Mehefin 2016

Arwystl ar Eiddo Preswylwyr Cartrefi

Terfynu Gweithwyr oddi ar Systemau TG

2.4 Archwiliad Ymatebol

Canolfan y Gwystl

2.4.1 Cynhaliwyd yr archwiliad ymatebol pan dderbyniwyd cais gan Reolwr Llety â Gofal Gwynedd i Archwilio Mewnol ei gynorthwyo i adnabod y rhesymau am y gorwariant sylweddol yng nghostau cyflogau Canolfan y Gwystl yn ystod blynyddoedd ariannol 2014/15 a 2015/16. Dath y mater i'r amlwg pan dderbyniodd y Rheolwr Llety â Gofal Gwynedd gyfrifoldebau ychwanegol am wasanaethau dydd anabledau yn y flwyddyn gyfredol.

2.4.2 Edrychwyd ar wariant cyflogau ar gyfer 2014/15 a'r flwyddyn ariannol gyfredol hyd at Awst 2015 ynghyd â chymharu yr oriau a nodwyd yng nghytundebau cyflogaeth gweithwyr Canolfan y Gwystl yn erbyn manylion a echdynnwyd o'r system gyflogau/cyfriflyfr. Cymharwyd yn ogystal y rota ar gyfer swyddogion Canolfan y Gwystl yn erbyn yr oriau fel a nodir yn eu cytundebau cyflogaeth.

2.4.3 Mae rhai o'r ffactorau sydd wedi cyfrannu at y gorwariant fel a ganlyn:

- Darganfuwyd bod sawl un o'r swyddogion yn gweithio oriau sydd yn uwch na'u horiau safonol cytundebol yn rheolaidd ac y telir am yr oriau hyn ar sail amser a hanner.

- Gwelwyd bod tri Gweithiwr Cefnogol Achlysurol wedi eu cynnwys ar y rota wythnosol gydag oriau sefydlog, roedd un wedi ei nodi fel 37 awr, yr ail gyda 21.5 awr a'r trydydd yn gweithio un i un gyda defnyddiwr gwasanaeth penodol.
- Roedd y Gweithiwr Cefnogol Achlysurol a nodwyd ar y rota i weithio 37 awr wedi gweithio dros hynny mewn 70% o'r wythnosau a wiriwyd (45 allan o 64 wythnos).

2.4.4 Ni ddylai fod gweithwyr achlysurol yn cael eu cynnwys ar y rota ac yn sicr nid gydag oriau sefydlog. Pwrpas gweithwyr achlysurol yw gweithio ar sail llanw yn ôl y gofyn e.e. pan fo swyddog arall yn sâl neu ar wyliau. Ym marn yr archwiliwr, mae'r uchod wedi cyfranu'n sylweddol at y gorwariant cyflogau.

2.4.5 Yn ogystal, gwelwyd bod gorwariant materol yn erbyn y gyllideb cludo. Awgrymwyd i'r Uwch Reolwr Gweithredol bod y Gwasanaeth yn ymchwilio i mewn i ddulliau o geisio lleihau'r gorwariant gan gynnwys ymchwilio i'r syniad o ddarparu'r gwasanaeth cludo'n fewnol.

2.4.6 I grynhoi, yn dilyn cyfarfodydd gyda'r Uwch Reolwr Gweithredol a'r Rheolwr Llety â Gofal Gwynedd i drafod canlyniadau'r ymchwiliad, cadarnhawyd y bydd yr adroddiad yn derbyn sylw buan gyda'r gobaith y gwelir gwelliant yn sefyllfa ariannol y Ganolfan yn y dyfodol agos.

3. GWAITH AR Y GWEILL

3.1 Roedd y gwaith canlynol ar y gweill ar 2 Tachwedd 2015.

3.2 Archwiliadau yn mynd rhagddynt

- Defnydd Ymgynghorwyr (*Corfforaethol*)
- Ymwybyddiaeth o Bolisi Canu'r Gloch - Gweithwyr Llaw (*Corfforaethol*)
- Asesiad Corfforaethol (*Corfforaethol*)
- Rhoddion a Lletygarwch Swyddogion - Gwasanaethau Risg Uchel (*Corfforaethol*)
- Gwaith Atal Twyll ac Atal Llygredigaeth Rhagweithiol (*Corfforaethol*)
- Llywodraethu Gwybodaeth – Deddf Diogelu Data (*Corfforaethol*)
- Y Fenter Twyll Genedlaethol (*Corfforaethol*)
- Grant Partneriaeth Ddysgu Gwynedd ac Ynys Môn (*Addysg*)
- Arlwyath Ysgolion (*Addysg*)
- Modelu'r Gweithlu (*Addysg*)
- Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru
- System Dyledwyr – Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol (*Cyllid*)
- System Taliadau – Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol (*Cyllid*)
- Cysoni Banc – Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol (*Cyllid*)
- System Gyflogau – Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol (*Cyllid*)
- Cronfa Bensiwn – Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol (*Cyllid*)
- Budd-daliadau – Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol (*Cyllid*)
- Treth Cyngor – Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol (*Cyllid*)
- Trethi Busnes – Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol (*Cyllid*)
- Canolfan Hamdden Arfon (*Economi a Chymuned*)
- Academi Hwyllo (*Economi a Chymuned*)
- Gofal Cartref (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Llywodraethu trefniadau cydweithio gyda'r trydydd sector (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Rhaglenni Hyfforddiant Gweithwyr Gofal (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Plas y Don, Pwllheli (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Plas Hedd, Bangor (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Hafod Mawddach, Abermaw (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Cynnal a chadw adeiladau a safleoedd (*Priffyrdd a Bwrdeistrefol*)
- Arolygiadau (*Priffyrdd a Bwrdeistrefol*)
- Pont Briwet (*Rheoleiddio*)
- Incwm Meysydd Parcio (*Rheoleiddio*)

4. ARGYMHELLIAD

4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor dderbyn yr adroddiad hwn ar waith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod o 14 Medi 2015 hyd at 31 Hydref 2015, sylwebu ar y cynnwys yn ôl dymuniad yr aelodau, a chefnogi'r argymhellion sydd eisoes wedi'u cyflwyno i reolwyr y gwasanaethau perthnasol er gweithrediad.

YSGOLION – LLYWODRAETHU ADDYSG

Cefndir

Mae'r Corff Llywodraethu yn gyfrifol am gyfeiriad cyffredinol yr Ysgol a'r modd y caiff ei rheoli'n strategol. Bydd Adran Addysg y Cyngor yn cadw cofnod ar fas-data o bob un o'r oddeutu 1,400 o Lywodraethwyr sydd yma yng Ngwynedd. Mae cymorth ar gael i'r Llywodraethwyr gan yr Adran Addysg a fydd yn trefnu a darparu hyfforddiant mandadol a dewisol ar eu cyfer. Mae Offerynnau Statudol y Llywodraeth yn nodi dyletswyddau'r Corff Llywodraethu dan Reoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Cymru) 2005 a Rheoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Gofynion Hyfforddi ar gyfer Llywodraethwyr) (Cymru) 2013.

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod trefniadau cadarn mewn lle ar gyfer cynnig hyfforddiant i Lywodraethwyr Ysgolion Cyngor Gwynedd a sicrhau eu bod yn mynychu'r hyfforddiant.

Cwmpas yr Archwiliad

Trafodaethau gyda'r Adran Addysg a gwirio'r trefniadau i sicrhau bod hyfforddiant, dogfennau a chymorth ar gael i Lywodraethwyr Ysgolion Gwynedd.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd bod trefniadau cyffredinol da gan yr Adran Addysg ar gyfer rhoi cymorth a darparu hyfforddiant i Lywodraethwyr ysgolion. Gwelwyd bod cyfansoddiad priodol yn bodoli ar gyfer y Cyrff Llywodraethu. Cafwyd cadarnhad bod gwybodaeth angenrheidiol yn cael ei anfon at sylw'r Adran Addysg gan glercod y Corff Llywodraethu perthnasol; megis gwybodaeth cyfredol am aelodau'r Cyrff Llywodraethu perthnasol.

Mae hyfforddiant mandadol priodol yn cael ei ddarparu sef 'Rôl y Cadeirydd', 'Rôl y Clerc', 'Dehongli data' ac 'Anwytho Llywodraethwyr newydd'. Hefyd mae hyfforddiant dewisol yn cael ei gynnig yn ystod y flwyddyn e.e. ar gyfer 2015/16 mae'r cyrsiau canlynol yn cael eu cynnig: 'Gormodedd a Chyllid', 'Delio â Chwynion', 'Gweithdy ar faterion Adnoddau Dynol', 'Llywodraethu Effeithiol' a 'Diogelu Plant' (cwrs 'Diogelu Plant' yn cael ei gynnig ar y we).

Gwelwyd bod hyfforddiant yn cael ei gynnig yn rheolaidd, ac ers Gorffennaf 2015 mae modd cwblhau rhai hyfforddiant mandadol a dewisol ar y we. Fodd bynnag, mae angen sicrhau bod y dull yma o gyflwyno hyfforddiant oherwydd ei fod yn ei gyfnod cychwynol, gyda'r modd o adnabod y sawl sydd wedi ei gwblhau fel y gellir diweddarau'r cofnodion hyfforddiant yn briodol.

Mae trefniadau mewn lle i gofrestru Llywodraethwyr ar gyfer hyfforddiant mandadol a dewisol gan yr Adran Addysg. Ar adeg yr archwiliad roedd ambell i fater wedi codi gyda'r bas-data lle cofnodir manylion y cyrsiau a fynychwyd gan y Llywodraethwyr, megis methiant i gynhyrchu adroddiadau o'r bas-data yn manylu ar bwy oedd heb fynychu hyfforddiant mandadol yn ystod y flwyddyn 2014/15. Golyga hyn nad oedd yn bosibl cadarnhau os oedd pob Llywodraethwr perthnasol wedi mynychu'r cyrsiau mandadol.

Os nad yw'r Llywodraethwyr yn mynychu'r hyfforddiant mandadol, nid ydynt yn deilwng i fod yn y swydd yn unol â Rheoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Gofynion Hyfforddi ar gyfer Llywodraethwyr) (Cymru) 2013 a Rheoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Clerc i Gorff Llywodraethu) (Cymru) 2013 gan nad ydynt yn gwybod beth yw eu rolau a'u dyletswyddau oddi fewn y corff llywodraethu a gall hyn arwain at fethiant i reoli'r ysgol yn gywir a phriodol.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb yn nhrefniadau rheolaethol Ysgolion – Llywodraethu gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid datrys y problemau gyda'r bas-data, er mwyn galluogi'r Cymhorthydd Cefnogi Llywodraethu i adnabod y Llywodraethwyr sydd heb fynychu cyrsiau mandadol o fewn yr amser penodol.**
- **Dylid sefydlu trefn briodol o ddelio gyda'r Llywodraethwyr hynny sydd heb fynychu'r hyfforddiant mandadol, drwy gysylltu gyda'r Cadeiryddion neu'r Clercod i'w hysbysu bod angen i'r Llywodraethwyr fynychu'r hyfforddiant mandadol ac os yw'r Llywodraethwyr yn parhau i beidio mynychu, yna bod trefniadau diswyddo yn cael eu hystyried.**

**PLAS FFRANCON, BETHESDA
ECONOMI A CHYMUNED**

Cefndir

Mae canolfannau hamdden Cyngor Gwynedd o fewn y gwasanaeth Cymunedau Iach, sydd yn rhan o'r Adran Economi a Chymuned. Mae trefniadau rheoli'r canolfannau wedi newid yn lled ddiweddar, ac erbyn hyn ceir 4 Rheolwr Ardal sydd rhyngddynt yn gyfrifol am reoli canolfannau'r sir.

Mae gan Gyngor Gwynedd 13 o ganolfannau hamdden o fewn cyffiniau'r sir, gyda 6 wedi'u lleoli yn Arfon, 2 yn Nwyfor a 5 ym Meirionnydd. Mae Canolfan Hamdden Plas Ffrancon yn darparu nifer o wasanaethau i'r cwsmeriaid, gan gynnwys ystafell ffitrwydd, neuadd chwaraeon a chae pob tywydd.

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau fod trefniadau yn bodoli yn y Canolfan Hamdden, er mwyn rheoli a lliniaru risgiau'n briodol, ac i sicrhau cydymffurfiaeth â gweithdrefnau mewnol y Cyngor a gweithdrefnau perthnasol eraill.

Cwmpas yr Archwiliad

Ymwelwyd â'r Ganolfan i gynnal archwiliad, er mwyn sicrhau bod trefniadau priodol dros gasglu incwm, rheolaeth gyllidebol ac iechyd a diogelwch yn bodoli ar gyfer rheoli amrywiaeth o risgiau.

Prif Ddarganfyddiadau

Y pryderon mwyaf a ddarganfuwyd yn ystod yr archwiliad oedd y diffyg rheolaeth dros drefniadau bancio, a'r methiant o godi anfonebau ar gyfer cwsmeriaid sy'n llogi cyfleusterau'r Ganolfan.

Un o feysydd mwyaf arwyddocaol yr archwiliad oedd y drefn bancio ar ddiwedd y diwrnod gwaith, ble gwelwyd fod llawer o gamgymeriadau ar draws yr amrywiol ddogfennau sy'n cael eu creu wrth gyflawni'r dasg. Gwelwyd bod llawer o ddefnydd o gyfeireb Gwarged/Diffyg y cyfriflyfr (cod 8264, cod byr 'J'), er bod y balans terfynol yn isel ar ddiwedd 2014/15. Disgwylir nad oes llawer o ddefnydd o'r gyfeireb hon ymysg y canolfannau, ac yn ddelfrydol ni fyddai llawer o eitemau â gwerth mwy na +/-£3.00 i'w gweld arno. Wrth edrych ar y trafodion unigol, gwelir fod yna bron i 300 ohonynt ar y cyfriflyfr ar gyfer 2014/15, a dros 70 ar gyfer 2015/16 hyd at ddechrau Gorffennaf 2015. Golyga hyn bod nifer o gamgymeriadau yn cael eu gwneud yn y Ganolfan.

Ystyriwyd hefyd y defnydd o gyfrifiaduron y Ganolfan fel rhan o'r archwiliad. Defnyddir y system Gladstone ac fe gynhyrchir adroddiadau mewn-/allgofnodi o'r system yn fisol ers Ionawr 2015. Wrth archwilio'r adroddiadau, gwelwyd bod angen tynhau ar achosion ble mae staff yn mewngofnodi ar fwy nag un peiriant, ac o bosib ddim yn allgofnodi ar ddiwedd pob shift.

Wrth ymweld â'r Ganolfan ni lwyddwyd i dderbyn tystiolaeth bod trefniadau cadarn wedi eu sefydlu ar gyfer anfonebu defnyddwyr y Ganolfan am ddefnydd o'r gwasanaethau.

Archwiliwyd hefyd y trefniadau wrth ddelio gyda phecynnau debydau uniongyrchol aelodau'r Ganolfan. Mae'r pecynnau'n cynnwys manylion y cwsmeriaid, ac fe'u hystyrir i fod yn wybodaeth o natur sensitif. Cedwir y manylion mewn cwpwrdd dan glo yn y Ganolfan. Fodd bynnag, nid oes trefn mewn bodolaeth o anfon y wybodaeth i Gaernarfon gan ddefnyddio gwasanaeth 'danfoniad wedi ei gofnodi', er bod y wybodaeth yn bersonol a sensitif.

Mae gan y Ganolfan set o asesiadau risg cyfredol, sy'n cynnwys fersiynau penodol ar gyfer y gwahanol ystafelloedd, gweithgareddau a chategoriâu o bobl, a gwelir bod y rhain yn cynnwys y manylion a ddisgwyllir. Gwelwyd hefyd fod gan y Gwasanaeth Cymunedau Iach gofrestr risg ar wahân, sy'n cyfeirio at y risgiau sy'n gysylltiedig â'r canolfannau hamdden. Gwelir fod bylchau yn y wybodaeth a gyflwynir yn y gofrestr, ond eglurwyd bod bwriad i'w diweddarau ddiwedd y flwyddyn.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb yn nhrefniadau Canolfan Hamdden Plas Ffrancon, Bethesda gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- Sicrhau bod gwahaniad dyletswyddau yn bodoli wrth gyflawni'r bancio, drwy wneud yn siŵr bod 2 swyddog yn gwirio'r ffigyrau ar y dogfennau yn annibynnol cyn eu hardystio, ac yn gwneud gwiriadau pellach pe na bai'r 2 swyddog yn dod i'r un canlyniad.
- Sicrhau fod ffurflenni Derbyniadau a Bancio (TR34) yn cael eu hanfon i'r Gwasanaeth Refeniw yn amserol, fel nad oes oediad hir cyn bod yr incwm yn dangos yn y cyfriflyfr.
- Ystyried casglu arian o'r peiriant poteli diod a'r bwrdd pŵl yn fwy aml, er mwyn i'r incwm gael ei ddangos yn y cyfrifon yn amserol ac er mwyn rheoli'r risg o ladrad.
- Dylid sicrhau nad yw lefelau stoc y poteli diod yn cyrraedd sero, drwy gynnal gwiriadau stoc rheolaidd ac archebu stoc pan fo angen.
- Sicrhau bod trefniadau priodol yn cael eu sefydlu i sicrhau bod defnydd minimal o'r gyfeireb Gwarged/Diffyg (cod 8264).
- Sicrhau bod pob aelod o staff yn allgofnodi ar ddiwedd pob shift, a chyn mewngofnodi ar gyfrifiadur arall.
- Ble bo'n berthnasol, sicrhau bod naill ai ffurflen Trosglwyddiad Mewnol (TR296) neu anfoneb swyddogol (ar gyfer cwsmeriaid 3ydd parti) yn cael eu codi yn brydlon ar gyfer pob ffurflen 'Cais i Logi'.
- Gan fod y wybodaeth ynglŷn ag aelodaeth / debydau uniongyrchol a anfonir i Gaernarfon o natur sensitif, dylid ystyried a ddylid eu hanfon drwy ddefnyddio'r gwasanaeth 'danfoniad wedi ei gofnodi', yn hytrach na 'dosbarth cyntaf' yn unig. Dylid yn bennaf ystyried y goblygiadau petai'r wybodaeth yn digwydd mynd ar goll.
- Dylid sicrhau bod gwybodaeth sensitif bersonol ar ffurflenni HS11 yn cael eu cadw dan glo i gyd-fynd â gofynion y Ddeddf Diogelu Data.

**CANOLFAN HAMDDEN GLASLYN, PORTHMADOG
ECONOMI A CHYMUNED**

Cefndir

Mae Canolfannau Hamdden Cyngor Gwynedd o fewn y gwasanaeth Cymunedau Iach, sydd yn rhan o'r Adran Economi a Chymuned. Mae trefniadau rheoli'r Canolfannau wedi newid yn lled ddiweddar, ac erbyn hyn ceir 4 Rheolwr Ardal sydd rhyngddynt yn gyfrifol am reoli Canolfannau'r sir.

Mae Cyngor Gwynedd yn rhedeg 13 o Ganolfannau Hamdden o fewn cyffiniau'r Sir, gyda 6 wedi'u lleoli yn Arfon, 2 yn Nwyfor a 5 ym Meirionnydd. Mae Canolfan Hamdden Glaslyn yn darparu nifer o wasanaethau i'w gwsmeriaid megis pwll nofio, ystafell ffitrwydd a chodi pwysau, cyrtiau chwaraeon o dan do a cae pob tywydd.

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau fod trefniadau yn bodoli yn y Ganolfan Hamdden, er mwyn rheoli a lliniaru risgiau'n briodol, ac i sicrhau cydymffurfiaeth â gweithdrefnau mewnol y Cyngor a gweithdrefnau perthnasol eraill.

Cwmpas yr Archwiliad

Ymweld â'r Ganolfan i gynnal archwiliad, er mwyn sicrhau bod trefniadau priodol dros gasglu incwm, rheolaeth gyllidebol ac iechyd a diogelwch yn bodoli ar gyfer rheoli amrywiol o risgiau.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd bod tystiolaeth gref iawn o ymarfer da a rheolaeth gadarn mewn lle yng Nghanolfan Hamdden Glaslyn, er mwyn lliniaru ystod o risgiau yng ngweinyddiaeth a rheolaeth y Ganolfan. Fodd bynnag, gwelwyd bod rhai o'r meysydd a archwiliwyd angen sylw pellach.

Gwiriwyd y gyfeireb gwarged/diffyg (8264) yn y cyfriflyfr er mwyn sicrhau nad oedd defnydd helaeth o'r gyfeireb. Wrth edrych ar y trafodion unigol, gwelwyd bod 233 o drafodion wedi eu gwneud yn ystod y flwyddyn 2014/15 a 17 wedi eu gwneud hyd at 13/08/2015 yn y flwyddyn ariannol 2015/16. Golyga hyn fod nifer o gamgymeriadau yn cymryd lle yn y Ganolfan a chanlyniad hyn yw bod incwm ddim yn cael ei gyfeirbu i'r cyfeireb cywir yn y cyfriflyfr gan nad yw'n bosibl adnabod yr incwm. Mae angen lleihau'r niferoedd o drafodion ar y cyfrif gwarged / diffyg er mwyn gallu cyfeirbu'r incwm yn gywir yn y cyfriflyfr.

Mynegodd y Swyddog Cysoni a Gweinyddiaeth, y Gwasanaeth Refeniw bod pryderon yn codi gyda phrydlondeb anfon derbyn ffurflenni TR34 'Derbyniadau a Bancio' y Ganolfan, gyda'r ffurflenni yn cael eu hanfon i mewn yn hwyr. Yn yr wythnosau diwethaf mae'r Gwasanaeth Refeniw wedi dechrau stampio'r ffurflenni TR34 i fonitro prydlondeb derbyn y ffurflenni.

Derbyniwyd manylion dyledwyr y Ganolfan gan y Gwasanaeth Refeniw a gwelwyd bod cyfanswm y dyledion yn £8,250.28 ar 08/06/2015 gyda nifer o ddyledion cyfwerth ag £7,000 heb eu talu gan denantiaid caffi y Ganolfan.

Mae'r Uwch Dderbynydd Rhan Amser yn gyfrifol am reoli ddebydau uniongyrchol aelodau'r Ganolfan. Gwelir ei bod yn gwneud copi o'r telerau a'r amodau ynghyd â'r ffurflen aelodaeth a'u hanfon ymlaen i'r Swyddog Cefnogi Busnes yn y Ganolfan Tennis yng Nghaernarfon. Caiff y dogfennau eu hanfon yn syth drwy'r post i'r Swyddog Cefnogi Busnes. Nid oes trefn mewn bodolaeth ar gyfer anfon y wybodaeth gan ddefnyddio gwasanaeth 'danfoniad wedi ei gofnodi' yn hytrach fe'i hanfonir drwy'r gwasanaeth post arferol, serch bod y wybodaeth yn bersonol a sensitif. Os derbynnir ceisiadau debydau uniongyrchol ar ddiwedd y dydd, bydd y wybodaeth yn cael ei gadw dan glo.

Mae'r Ganolfan yn cadw adroddiadau digwyddiad ar gyfer cofnodi manylion damweiniau a ddigwyddir yn y Ganolfan yn ogystal â cwblhau ffurflenni HS11 ar gyfer damweiniau difrifol. Ni chedwir yr adroddiadau digwyddiad na'r ffurflenni HS11 dan glo. Golyga hyn bod risg i wybodaeth bersonol am unigolion gyrraedd y dwylo anghywir.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb yn nhrefniadau rheolaethol Canolfan Hamdden Glaslyn gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Sicrhau bod trefniadau priodol yn cael eu sefydlu i sicrhau bod defnydd minimal o'r cyfrif Gwarged/Diffyg (cod 8264).**
- **Sicrhau fod ffurflenni TR34 'Derbyniadau a Bancio' yn cael eu hanfon i'r Gwasanaeth Refeniw yn amserol, fel nad oes oediad hir cyn bod yr incwm yn ymddangos yn y cyfriflyfr.**
- **Dylid adolygu dyledion y Ganolfan a cheisio eu datrys yn brydlon.**
- **Gan fod y wybodaeth debydau uniongyrchol a anfonir i Gaernarfon o natur sensitif, dylid ystyried a ddylid eu hanfon drwy ddefnyddio gwasanaeth 'danfoniad wedi ei gofnodi', yn hytrach na 'dosbarth cyntaf' yn unig. Dylid yn bennaf ystyried y goblygiadau petai'r wybodaeth yn digwydd mynd ar goll.**
- **Dylid sicrhau bod gwybodaeth sensitif bersonol ar ffurflenni HS11 ac Adroddiadau Digwyddiad yn cael eu cadw dan glo i gyd-fynd â gofynion y Ddeddf Diogelu Data.**

**CANOLFAN HAMDDEN PENLLYN , BALA
ECONOMI A CHYMUNED**

Cefndir

Mae Canolfannau Hamdden Cyngor Gwynedd o fewn y gwasanaeth Cymunedau Iach, sydd yn rhan o'r Adran Economi a Chymuned. Mae trefniadau rheoli'r Canolfannau wedi newid yn lled ddiweddar, ac erbyn hyn ceir 4 Rheolwr Ardal sydd rhyngddynt yn gyfrifol am reoli Canolfannau'r Sir.

Mae Cyngor Gwynedd yn rhedeg 13 o Ganolfannau Hamdden o fewn cyffiniau'r Sir, gyda 6 wedi'u lleoli yn Arfon, 2 yn Nwyfor a 5 ym Meirionnydd. Mae Canolfan Hamdden Penllyn yn darparu nifer o wasanaethau i'w gwsmeriaid megis pwll nofio, ystafell ffitrwydd a neuadd chwaraeon.

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau fod trefniadau yn bodoli yn y Ganolfan Hamdden, er mwyn rheoli a lliniaru risgiau'n briodol, ac i sicrhau cydymffurfiaeth â gweithdrefnau mewnol y Cyngor a gweithdrefnau perthnasol eraill.

Cwmpas yr Archwiliad

Ymweld â Chanolfan Hamdden Penllyn i gynnal archwiliad, er mwyn sicrhau bod trefniadau priodol dros gasglu incwm, rheolaeth gyllidebol a iechyd a diogelwch yn bodoli ar gyfer rheoli amrywiol o risgiau.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd bod tystiolaeth o ymarfer da a rheolaeth gadarn mewn lle yng Nghanolfan Hamdden Penllyn, er mwyn lliniaru ystod o risgiau yng ngweinyddiaeth a rheolaeth y Ganolfan. Fodd bynnag, gwelwyd bod nifer o'r meysydd a archwiliwyd angen sylw pellach.

Gwiriwyd y gyfeireb gwarged / diffyg (8264) yn y cyfriflyfr er mwyn sicrhau nad oedd defnydd helaeth o'r gyfeireb. Wrth edrych ar y trafodion unigol, gwelwyd bod 231 o drafodion wedi eu gwneud yn ystod flwyddyn ariannol 2014/15, a 153 wedi eu gwneud hyd at 10/08/15 yn flwyddyn ariannol 2015/16. Golyga hyn fod nifer o gamgymeriadau yn cymryd lle yn y Ganolfan. Mae angen lleihau'r niferoedd o drafodion a gaiff eu cyfeirebu i'r cyfrif gwarged / diffyg drwy sicrhau bod trefniadau cysoni diwedd dydd yn cael eu dilyn ac yn briodol.

Archwiliwyd sampl o 3 adroddiad misol "log in, log out" a gynhyrchiwyd yn 2014/15 a 2015/16. Gwelwyd bod adroddiad mis Awst 2014 wedi cael ei gynhyrchu ym mis Tachwedd 2014 ac wedi ei arwyddo a'i ddyddio yr un adeg. Wrth archwilio'r adroddiadau, gwelwyd bod aelodau o staff ar rai achlysuron yn mewngofnodi ar fwy nag un peiriant (heb fod wedi allgofnodi o'r peiriant gwreiddiol).

Archwiliwyd sampl o ffurflenni "Cais i Logi Cyfleusterau" a gwirio fod "Cais i Godi Anfoneb" wedi cael ei gwblhau ar eu cyfer yn brydlon. Gwelwyd nad oedd yr un anfoneb wedi cael ei chodi yn brydlon, ond yn hytrach, nifer o fisoedd yn ddiweddarach. Mae angen codi anfonebau yn brydlon pob amser, er mwyn cael trefniadau casglu incwm effeithlon. Roedd cyfanswm dyledion y Ganolfan yn £6,637.10 ar 08/06/15. Mae £3,500 o'r dyledion yma yn perthyn i denantiaid caffi'r Ganolfan.

Mae'r cytundebau aelodaeth sydd yn ymwneud â debydau uniongyrchol sydd wedi eu harwyddo gan aelodau'r Ganolfan yn cael eu cadw mewn ffeil gyda'i gilydd ond nid dan glo. Golyga hyn bod risg i wybodaeth bersonol am unigolion gyrraedd y dwylo anghywir. Mae pecynnau debydau uniongyrchol yn cael eu darparu gan staff y Ganolfan. Gwelwyd bod gwybodaeth sensitif iawn yn cael ei roi ar y ffurflenni ac os oes raid cadw'r wybodaeth cyn ei anfon ymlaen i Gaernarfon bydd yn cael ei gadw dan glo yn y ddiogell. Nid oes trefn mewn bodolaeth o anfon y wyboaeth i Gaernarfon drwy ddefnyddio gwasanaeth 'danfoniad wedi ei gofnodi', er bod yr wybodaeth yn bersonol a sensitif.

Gwelwyd bod y ffeil sy'n cynnwys manylion damweiniau a ffurflenni HS11 yn cael eu gadw ar silff yn ystafell y Rheolwr ar Ddyletswydd. Golyga hyn bod risg i wybodaeth bersonol am unigolion gyrraedd y dwylo anghywir. Mae staff y Ganolfan yn ymwybodol o'r angen i anfon y wybodaeth at yr Uned Iechyd a Diogelwch. Fodd bynnag, mynegodd y Swyddog Iechyd a Diogelwch bod y Ganolfan yn dueddol o adrodd ond ar y digwyddiadau mwyaf difrifol yn unig.

Barn yr Archwiliad

- (B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb yn nhrefniadau rheolaethol Canolfan Hamdden Penllyn gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:
- Sicrhau bod trefniadau priodol yn cael eu sefydlu i sicrhau bod defnydd minimal o'r cyfrif Gwarged/Diffyg (cod 8264).
  - Sicrhau bod pob aelod o staff yn allgofnodi ar ddiwedd pob shift, a chyn mewngofnodi ar gyfrifiadur arall.
  - Byddai'n ymarfer da rhannu gwybodaeth am dargedau a perfformiad y Ganolfan gyda staff y Ganolfan o bryd i'w gilydd, fel bod staff yn ymwybodol o dargedau a pherfformiad y Ganolfan.
  - Ble bo'n berthnasol, sicrhau bod naill ai ffurflen Trosglwyddiad Mewnol (TR296) neu anfoneb swyddogol (ar gyfer cwsmeriaid 3ydd parti) yn cael eu codi yn brydlon ar gyfer pob ffurflen 'Cais i Logi'.
  - Dylid sicrhau bod rhif anfoneb a'r dyddiad yn cael ei nodi yn y man perthnasol ar y ffurflen 'Cais i Logi', fel bod modd paru yr anfoneb gywir â'r 'Cais i Logi'.
  - Dylid adolygu dyledion y Ganolfan a cheisio eu datrys yn brydlon.
  - Dylid sicrhau bod unrhyw wybodaeth sydd yn ymwneud â debydau uniongyrchol aelodau'r Ganolfan yn cael eu cadw dan glo.
  - Gan fod y wybodaeth debydau uniongyrchol a anfonir i Caernarfon o natur sensitif, dylid ystyried a ddylid eu hanfon drwy ddefnyddio gwasanaeth 'danfoniad wedi ei gofnodi', yn hytrach na 'dosbarth cyntaf' yn unig. Dylid yn bennaf ystyried y goblygiadau petai'r wybodaeth yn digwydd mynd ar goll.
  - Dylid sicrhau bod gwybodaeth sensitif bersonol ar ffurflenni HS11 yn cael ei cadw dan glo i gyd-fynd a gofynion Deddf Diogelu Data.

**CEFN RODYN, DOLGELLAU
OEDOLION, IECHYD A LLESIANT**

Cefndir

Mae Cartref Cefn Rodyn wedi ei leoli yn Nolgellau ac yn cynnig gofal parhaol a thymor byr i breswylwyr.

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau ariannol Cartref Cefn Rodyn yn briodol ac yn unol â Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor ynghyd â gwirio trefniadau diogelwch a rheolaeth meddyginiaeth.

Cwmpas yr Archwiliad

Archwiliwyd prif feysydd gwariant ac incwm yn ôl y cofnod yng nghyfriflyfr 2014-15 ynghyd â threfniadau rheolaeth y Cartref. Archwiliwyd trefniadau meddyginiaeth y Cartref i sicrhau eu bod yn unol â rheoliadau, deddfwriaeth a chanllawiau perthnasol.

Prif Ddarganfyddiadau

Yn ystod yr archwiliad darganfuwyd enghreifftiau o ymarfer da mewn rhai o drefniadau'r Cartref. Fodd bynnag, ymddengys bod enghreifftiau o weithredu yn groes i drefniadau gweinyddol y Cyngor ac o ganlyniad i'r Rheolau Gweithdrefn Ariannol.

Roedd gwariant y cartref yn fwy na'r gyllideb a osodwyd yn ystod y flwyddyn ariannol 2014/15 yn y meysydd canlynol: eiddo; trafndiaeth a gwasanaethau a chyflenwadau.

Nid oedd archebion yn cael eu defnyddio yn y modd cywir gan fod 5 wedi eu cwblhau ar ôl dyddiad yr anfoneb ac felly'n eu gwneud yn ddibwys. Nid oedd cofnod derbyn y nwyddau/gwasanaeth wedi ei nodi ar 2 o'r archebion ac nid oedd cost amcangyfrif wedi ei nodi o gwbl ar yr archebion yn y sampl. Gwelwyd bod rhai o'r blychau ar y ffurflenni TR252 yn cael eu cwblhau'n ddiangen e.e. blychau rhanbarth a stoc wedi eu harwyddo ar gyfer anfoneb cyflenwad trydan. Nid oedd stamp "derbyniwyd" ar yr anfonebau yn y sampl a ddetholwyd.

Mae'n ofynnol bod y taflenni 'Cofnod o Arian Preswlydd' yn cael eu llofnodi gan ddau berson ar gyfer pob gwariant o arian poced y preswylwyr. Roedd dau achos lle gwelwyd mai ond un person oedd wedi arwyddo'r daflen. Cymerwyd sampl o daflenni 'eitemau personol' o Gynlluniau Gofal 4 o'r preswylwyr a'u gwirio. Roedd llofnod a dyddiad ar ddwy o'r ffurflenni hyn yn unig.

Nid oedd cofnodion cyfrif mwynderau'r cartref yn gyflawn gan nad oedd yr holl incwm a dderbyniwyd wedi ei gofnodi. Gwelwyd bod costau trwydded teledu yn cael ei dalu o'r cyfrif mwynderau er bod cyfrif ar ei gyfer yng nghyllideb y cartref (4807 - Trwyddedau Cyffredinol). Gwiriwyd ffurflenni TR34 ar gyfer incwm a dderbyniwyd, a gwelwyd mai'r Clerc yn unig sydd yn eu llofnodi – nid oedd cofnod o wiriad gan ail-berson. Roedd un ffurflen heb lofnod o gwbl.

Gwiriwyd cyfrif imprest y cartref ar gyfer 2014/15 a gwelwyd bod gwariant dros y lefel uchaf o'r cyfrif sef £170 wedi digwydd ddwywaith. Nid oedd derbynebaw ar gyfer nifer o'r taliadau ond roedd ffurflen TR24b wedi ei defnyddio. Nid oedd y ffurflenni wedi eu harwyddo na'u hawdurdodi mewn sawl achos.

Gwelwyd rhai camgymeriadau yn hawliau gwyliau'r staff, gan amlaf oherwydd bod ganddynt dros 5 mlynedd o wasanaeth di-dor ond bod hyn heb ei ystyried wrth gyfrifo'r oriau. Hefyd, roedd gwyliau oriau ychwanegol yn cael ei gyfrifo'n anghywir.

Nid oedd rhai staff oedd â hawl i arwyddo am feddyginiaeth yn ymddangos ar y rhestr derbyn cymhwysedd i weinyddu meddyginiaeth. Nid oedd y daflen 'Rhestr o Enwau Staff Cyfrifol i Arwyddo am Feddyginiaeth' yn gyfredol. Gwiriwyd sampl o 6 taflen MAR (Medication Administration Record) unigol ac ni welwyd dau lofnod derbyn ar gyfer meddyginiaeth mewn sawl achos. Nid oedd y dos olaf wedi ei gofnodi ar y daflen MAR mewn un achos. Roedd y Rheolwr yn bresennol pan wiriwyd y cofnod. Nid yw tymheredd oergell Cartref Cefn Rodyn yn cyd-fynd gyda chanllawiau Polisi Meddyginiaeth y Cyngor. Ni welwyd cofnod o dymheredd ar gyfer 5/07/15 ar gyfer yr ystafell feddyginiaeth.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb yn nhrefniadau Cartref Cefn Rodyn, Dolgellau gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau nad oes gorwariant ar y gyllideb a osodwyd, a'i bod yn cael ei rheoli a'i monitro.**
- **Dylid sicrhau bod archeb swyddogol yn cael ei chodi lle mae'n briodol cyn dyddiad anfoneb, er mwyn sicrhau bod y gwariant wedi ei awdurdodi ac er mwyn cofnodi amcan bris a dyddiad derbyn y nwyddau.**
- **Dylid sicrhau bod pob anfoneb yn cael stamp derbyn wrth gyrraedd y cartref.**
- **Dylid sicrhau bod cofnodion eitemau personol y preswylwyr yn cael eu dyddio a'u llofnodi gan swyddog perthnasol yn dilyn gwiriad.**
- **Dylid sicrhau bod cofnodion y cyfrif mwynderau yn gyflawn a thacius ac yn cysoni gyda'r cyfriflyfr ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.**
- **Dylid sicrhau bod ffurflenni TR34 yn cael eu cwblhau gan ddau swyddog – h.y. un i'w cwblhau a pherson awdurdodedig i wirio'r manylion.**
- **Dylid sefydlu trefn o farcio offer fel bod modd eu hadnabod fel eiddo'r cartref/cyngor.**
- **Dylid sicrhau bod oriau gwyliau blynyddol gweithwyr yn cael ei gyfrifo'n gywir drwy ddefnyddio'r canllawiau 'Fformiwla Gwyliau Staff Adran Darparu a Hamdden'.**
- **Dylid sicrhau bod dau aelod o staff yn arwyddo eu bod wedi derbyn y feddyginiaeth ar y ffurflenni MAR unigol ym mhob achos.**
- **Dylid sicrhau bod unrhyw feddyginiaeth sydd yn cael ei weinyddu i'r preswylwyr yn cael ei gofnodi'n gyflawn ym mhob achos.**
- **Dylid sicrhau bod tymheredd yr oergell yn cyd-fynd gyda chanllawiau h.y. rhwng 2°C ac 8°C a'i fod yn cael ei gofnodi'n gywir.**

TRAFNIDIAETH CYHOEDDUS RHEOLEIDDIO

Cefndir

Gall pobl dros 60 oed a phobl anabl sy'n byw yng Ngwynedd hawlio tocyn mantais bws fydd yn eu galluogi i deithio am ddim ar unrhyw fws lleol yng Nghymru. Mae gofyn i'r cwmnïau bysus adrodd i'r Cyngor faint o weithiau a defnyddiwyd y tocynnau yma ar siwrneiau yng Ngwynedd yn fisol, a bydd y Cyngor yn talu'r cwmnïau yn seiliedig ar y niferoedd yma wedi ei luosi gyda chyfartaledd pris tocyn sengl i oedolyn y cwmni (ystadegau mis Medi 2009), a'i luosi eto gyda 'ffactor generadiad' sy'n rif a gaiff ei ddarparu yn chwarterol gan Lywodraeth Cymru. Bydd y Cyngor yn adhawlio'r arian a dalwyd i'r cwmnïau drwy geisiadau chwarterol i Lywodraeth Cymru.

Mae'r Cyngor yn gwahodd cwmnïau i dendro am gytundebau darparu cludiant i'r cyhoedd. Bydd y cwmni buddugol yn derbyn taliad misol yn unol â'u tendr am ddarparu gwasanaeth bws neu dacci rhwng cymunedau neu i gludo plant i'r ysgol.

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod rheolaethau mewnol priodol ynghlwm â'r broses gweinyddu taliadau i gwmnïau bysiau yn seiliedig ar eu defnydd o docynnau teithio mantais i bobl dros 60 oed a phobl anabl. Roedd yr archwiliad hefyd yn sicrhau bod trefniadau tendro gwasanaethau trafniadaeth yn briodol.

Cwmpas yr Archwiliad

Roedd yr archwiliad yn gwirio'r drefn o gasglu a gweinyddu gwybodaeth gan y cwmnïau bysiau er mwyn cyfrifo a phrosesu'r taliadau drwy adolygu sampl o geisiadau diweddar, yn ogystal â gwirio'r drefn o hawlio'r arian yn ôl gan Lywodraeth Cymru a'r hawliad grant diweddaraf. Gwiriwyd yn ogystal sampl o dendrau diweddar er mwyn sicrhau bod y broses yn deg a chywir.

Prif Ddarganfyddiadau

Gan fod cywirdeb cyfartaledd prisiau tocyn sengl i oedolyn mis Medi 2009 yn sylfaen i gywirdeb y taliadau hyd heddiw, mae'n hanfodol bod y ffigwr yma yn gywir. Fodd bynnag, dengys adroddiad archwilio 'Tocynnau Teithio Rhad 2013/14' na ellir rhoi sicrwydd bod y ffigyrau yma yn gywir. Argymhellwyd i ail-wneud yr ymarferiad yma er mwyn cael ffigyrau mwy diweddar, a tystiolaeth ddigonol i'w gyfiawnhau. Erbyn yr archwiliad yma, nid yw'r ymarferiad wedi ei gynnal ac o ganlyniad ni ellir rhoi sicrwydd bod y taliadau yn gywir.

Detholwyd sampl o hawliadau chwarter cyntaf pedwar cwmni bysus a gwelwyd fod yr adroddiadau disgwylidig (adroddiadau Wayfarer sy'n cofnodi'r defnydd o docynnau mantais fesul llwybr) wedi eu cyflwyno i gefnogi yr hyn hawliwyd. Fodd bynnag, gwelwyd fod un cwmni yn gyson yn ceisio hawlio mwy o siwrneiau nag mae'r adroddiadau yn awgrymu y maent yn deilwng iddynt a bod gwiriadau'r Gwasanaeth yn golygu nad yw'r cwmni yn derbyn beth maent yn hawlio. Gwelwyd bod y Gwasanaeth wedi dod a hyn i sylw y cwmni.

Mae'r defnydd a wneir o gofnodi tocynnau gyda llaw yn gynhennus. Disgwylir bod dim mwy na 2% o ad-daliadau yn deillio o docynnau proseswyd gyda llaw, yn hytrach na drwy sganio tocyn i beiriant wrth i deithwyr gamu ar fws. Mae risg sylweddol o gamddefnyddio'r botwm yma, ac mae hyn eisoes wedi ei adnabod.

Mae'r Gwasanaeth yn cofnodi'r defnydd a wneir o docynnau a broseswyd gyda llaw drwy eu cofnodi mewn taenlen. Gan fod y canran o docynnau a broseswyd gyda llaw yn gyson dros 2%, gwelwyd fod y Gwasanaeth wedi bod yn rhagweithiol drwy dynnu hyn i sylw Llywodraeth Cymru ar y cyd gyda Chynghorau eraill Gogledd Cymru. Gofynnwyd am arweiniad os dylai'r cwmnïau dderbyn taliad am unrhyw docyn a broseswyd gyda llaw dros y 2%, a hyd yn hyn ni dderbyniwyd gwrthwynebiad gan Lywodraeth Cymru i dalu dros y trothwy. Ar amser yr archwiliad, mae un cwmni yn bryderus nad oedd eu peiriannau yn gweithio ('memory' llawn) ac felly bydd rhaid iddynt brosesu llawer o docynnau gyda llaw.

Yn ôl cymal 19 o ganllawiau 'Concessionary Travel Scheme: Guidance for Local Authorities' (1 Ebrill 2010), caiff y Cyngor hawlio costau gweinyddiaeth gan y Llywodraeth yn chwarterol, sy'n gyfatebol i £3 ar gyfer pob tocyn teithio rhad mewn cylchrediad yng Ngwynedd. Bydd y Cyngor yn nodi yn eu hawliad chwarterol faint o docynnau rhad sydd mewn cylchrediad, eu llusgi gyda £3, ac yna ei chwarteru, i adlewyrchu cyfnod yr hawliad. Gwirwyd hawliad chwarter 1 2015/16 a gwelwyd fod y costau gweinyddiaeth wedi eu cyfrifo'n gywir.

Gwelwyd fod y Gwasanaeth yn gosod pob cytundeb cludiant ar Sell2Wales, beth bynnag ei gwerth ac ystyrir hyn fel ymarfer da. Fodd bynnag, mae bwriad gan y Gwasanaeth i werthuso tendrau ar sail pris yn unig yn y dyfodol. Bydd rhan technegol, neu ansawdd y tendr, yn cael ei ddyfarnu ar sail 'pass/fail' yn hytrach na cyfrannu at sgor y tendr.

Nid yw'r Gwasanaeth fel rheol yn cynnal gwiriadau ariannol ar y cwmnïau er mwyn sicrhau os ydynt yn hyfyw neu beidio. Gall yr Uned Caffael gynnal gwiriadau syml o'r fath, ac argymhellir i'r Gwasanaeth ystyried gwneud hynny fel rhan o'u proses gwerthuso, yn ogystal â derbyn prawf bod yr hyn gyflwynwyd yn y tendr yn gywir.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn nhrefniadau 'Trafnidiaeth Cyhoeddus' gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Buasai'n fuddiol parhau i ymchwilio i'r posibilrwydd o ail-ymweld ag ymarferiad Medi 2009 er mwyn sicrhau cywirdeb cyfartaledd prisiau tocyn sengl i oedolyn.**
- **Buasai'n ymarfer da cofnodi'r nifer o docynnau a hawliwyd gan gwmnïau ar un daenlen neu drwy graff, fel y gellir cymharu'r hyn hawliwyd dros amser er mwyn adnabod unrhyw dueddiadau amheus.**
- **Dylid ystyried cynnal gwiriadau ariannol syml ar gwmnïau sy'n ennill tendr er mwyn sicrhau eu bod yn hyfyw i gynnal gwaith dros hyd y gytundeb.**
- **Ar ôl gwobrwyo cytundeb i gwmni, mae angen derbyn prawf bod yr hyn gyflwynwyd yn y tendr yn gywir e.e. bod Teledu Cylch Cyfyng ar y cerbydau**